

Iosif HERȚEA

VARIA

Un exemplu de pedagogie teatrală și testarea ei „muzicală”

Deși titlul articolului ar trebui să mă oblighe să analizez, în termeni de specialitate, pedagogia despre care vreau să spun câte ceva – nu o voi face. Din lipsă de suficiență competență. Dar pot relata câteva detalii pe care le oferă rezultatele acestei școli. Este vorba de clasa de actorie a prof. univ. dr. Miklos Bacs, de la Facultatea de Teatru și Televiziune a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. Clasă aflată acum la finele anului III – ultima promoție cu patru ani de studii.

Maestrul a avut amabilitatea și generozitatea de a-mi oferi oportunitatea unui atelier de „percuții”, sacrificând în acest scop multe ore de curs, seminarii și zile libere în două sesiuni: prima în noiembrie 2006 (peste 50 de ore de atelier) și alta în mai 2007 (cu 28 de ore de atelier). De ce? Pentru că dânsul este de părerea (pe care o am și eu) că educația muzicală generală ține nu doar de Cultură ci și de Civilizație, de igiena psihică a societății și că *astăzi* în România, ea este (eufemistic zicând) precară. Și mă refer, bineînțeles, la muzica savantă, clasică și modernă. Posturile de radio și televiziunile își suprasaturează clientela – mai ales tineretul – până la intoxicare cu *divertismentul* muzical (care nu este Cultură) în care includem atât „folclorul de consum” (pentru categoria „căpșunari”), cât și jazz-ul (gustat de „elita” snoabă), cu rare inserturi de „slagăre simfonice din moștenirea Romantismului”. Așa cum se întâmplă în „epoca de aur” a „marșurilor revoluționare” și a „corurilor patriotice”. Pentru muzica cultă a ultimului veac (în care românii au pondere și valoare remarcabile) spațiul de difuzare este de o parcimonie vecină cu abstenența. Or, tocmai această muzică este de cea mai mare utilitate estetică în arta scenică. Cât privește școlile de teatru, cunosc o singură excepție în această privință: cursul doamnei Maia Ciobanu de la catedra de regie a UNATC.

Maestrul Miklos Bács (fiul eminentului dirijor și compozitor Ludovic Bács), este binecunoscut și apreciat superlativ de lumea teatrului românesc, și nu numai, pentru strălucitoarele prestații actoricești. Printre acestea: rolurile *Paris* din *Troilus și Cresida*, *Zoe* din *O scrisoare pierdută* – pentru care a fost premiat în recentul Festival de Comedie, rolul Cornwell din *Regele Lear*, toate în regia lui Tompa Gábor, rolul *Căpitanul* din *Woyzek* în regia lui Mihai Măniuțiu și multe altele. El și-a selectat cei 16 studenți¹ în așa fel, încât acum ei sunt doar actori *buni și foarte buni*. Exercițiile speciale de dezvoltare a capacității de coordonare, de atenție și inter-relaționare, de impostare vocală și vorbire scenică etc. au făcut ca „atelierul” meu să fie, de fapt, doar un adjuvant și o verificare concretă a virtuților dobândite de ei de-a lungul celor doi ani precedenți de studii. Pentru că dânsul este un pedagog din familia celor dăruți cu harul și priceperea de *a forma* oameni și artiști cu totală consacrare profesiei alocate. Asemenea maestrului Cătălin Naum, la „Podul” și UNATC.

Cei ce mă cunosc, în calitatea mea de „muzician-pentru-teatru” (titlu ce mă onorează nespus de mult) știu că sunt oricând dispus să militez pentru educația muzicală (auxiliară) a tinerilor actori și că îmi asum o asemenea sarcină ori de câte

¹ Gabriela Chirilă, Cecilia Donat, Andreea Gavrilu, Florentina Năstase, Delia Oancea, Georgiana Popan, Camelia Rus, Damian Adrian, Tudor Lucanu, Ștefan Lupu, Ionuț Mateescu, Robert Pavicsits, Bogdan Rădulescu, Matei Rotaru, Horia Suru, Tibor Székely.

ori se ivește prilejul să o fac (de obicei, în repetițiile de pregătire a câte unui spectacol cu muzică *live* executată de actori). Și asta nu numai în numele adeziunii mele pentru formula „teatrului total” sau al „cruzimii” – în accepția unui V. Meierhold sau a lui A. Artaud – dar și al credinței că ambianța sonoră și muzica de scenă trebuie să facă parte din ființa spectacolului, să se topească în substanța lui, nu doar să i se alăture „sincretic” ca un condiment emoțional. Altfel spus, muzica ar trebui să devină un mijloc suplimentar de expresie al *actorului*, al aceluia care face ca actul teatral să dobândească *viață*, să fie totodată fictiv și real. Lev Dodin, adept declarat și practicant al educației muzicale complexe a actorului (studentii săi învață și instrumente muzicale, în măsură să se „producă” în concerte camerale sau simfonice, cu public), dovadă spectacolul *Gaudeamus* (văzut și de bucureșteni în 2002), a mărturisit la conferința de presă de la UNITER (în toamna lui 2006) că „decât să folosesc muzicanți profesioniști sau muzică înregistrată, mai bine mă lipsesc de muzică de scenă; din onoare față de muzica «tehnologică» cu care ne agresează televiziunile”.

Experiența destul de bogată pe care o am, după mai bine de o sută de spectacole la care am colaborat de-a lungul a patru decenii, mă face să știu cât de dificil este un asemenea demers (al teatrului „total”) atât pentru actori cât și pentru regizori și că nu oricare scenariu se pretează acestei formule. Dar tot experiența (și lectura cronicilor) îmi spune că strădania merită să fie asumată.¹

Iată însă că, în zilele noastre, studenții Maestrului Bács formează deja o veritabilă *trupă teatrală* (asemenea studenților lui Dodin) aptă, oricând, să abordeze spectacole de acest fel.

Cu câteva tobe, câte au putut fi împrumutate în Cluj, de la Teatrul Național „Lucian Blaga”, de la Teatrul Maghiar de Stat și de la catedra de percuție a prof. univ. dr. Grigore Pop, Academia de Muzică, la care s-au adăugat o seamă de „percuții mici” de tot felul (în majoritate folclorice) aduse de mine, am purces la o serie de exerciții ritmice, melodice, instrumentale și vocale, completate cu inserții coregrafice (minimale). Exerciții care au alcătuit în final un soi de spectacol de „teatru instrumental”, intitulat *ad-hoc*, în glumă, „Segnorita și spiritele” (după secvența cu aluzii de pamflet politic „După 18 ani” din programul serii).

Momente poliritmice și polifonice – pe două sau trei paliere sonore distincte (tobe, fluiere, voci) pigmentate cu intervențiile unor instrumente de timbru (clopote tubulare, tâlângi africane *agogo*, fluiet-piston, cârâitori, flexaton, toacă, „țignale” de polițist, „claxoane” etc.) – s-au înșirat de-a lungul a circa 30 de minute, ca într-un caleidoscop sonor, spre amuzamentul și plăcerea declarată a protagoniștilor. Căci, se cuvine să precizez, „atelierul” nu avea caracterul unui curs țeapăn, cu „dascăl” și „învățăcel”, ci pe acela al unui joc. Din parte-mi veneau doar propunerea unor formule ritmice sau melodice, iar pe parcurs câteva sugestii sau opinii. „Joaca” (serioasă) era de fapt condusă spontan de clasă, prin intervenții ale unuia sau altuia dintre studenți. Desigur, buna lor cuviință făcea ca de fiecare dată să îmi ceară părerea în legătură cu alternativa propusă de ei. Răspundeam invariabil: „Încercați, să auziți cum sună”. Dacă era nevoie, interveneam cu amendamente, argumentate cu informații despre situații similare din muzica simfonică sau din cea folclorică ori cu explicații de ordin estetic, în așa manieră încât creativitatea lor să nu fie înfrânată sau lezată, ci dimpotrivă, încă mai mult stimulată. Așa am ajuns ca, spre finalul atelierului, unul dintre momente să fie creat în întregime de ei înșiși,

¹ Mă refer la: *Legendele Atrizilor, Danaidele și Bachantele*, regia S. Purcărete, *Levantul*, regia Cătălinei Buzoianu, *Frank al V-lea și Celestina*, regia A. Lupu, *Om de omenie și Ștefan Vodă*, regia C. Naum, *Săptămâna luminată* și *Omor în catedrală*, regia M. Măniuțiu, *Barbu Văcărescul, vânzătorul țării și Occisio Gregorii*, creații ale lui A. Tocilescu, *Troilus și Cresida* și *Gândacii*, regizate de Tompa Gábor ș.a.

la sugestia lui Bogdan R., care propusese formula ritmică – drept care secvența a fost numită cu numele lui mic „Bob“.

Nu de puține ori, clasa era împărțită în două sau trei „tabere“, pe potrivă locului lor în semicercul de toboșari (cu grămăjoara de „percuții mici“ la mijloc sau alături, din care să poată alege fiecare instrumentul preferat). Scopul împărțirii pe grupe era acela de a înlesni „înfruntarea“ și emulația, prin dialog antifonic sau prin intrări în *canon* pe două sau trei „voci“ de percuție sau vocale (piesele „Box“, „Tata-titi-toto“ și două sau trei *canoane* propriu-zise). Ceea ce solicită maximum de atenție, stăpânire de sine și coordonare. În alte două piese, fetele cântau, iar băieții dansau (la mijloc, în cerc) sau invers, fetele dansau, iar băieții cântau și se acompaniau cu tobe. Există și un moment „bucolic“, constând din onomatopee (vocale sau instrumentale) cu glasuri de păsări de zi și de noapte, de „greieri“ și „buhai de bală“, încheiat cu hăulituri (*jodele* oltenești) ș.a.m.d.¹. Ar trebui, de asemenea, să menționez aportul personal al fiecăruia dintre ei, fie prin perfecta adecvare și seriozitate (Camelia R., Cecilia P., Gabriela C., Horia S., Robert P., Ștefan L., Matei R.), entuziasmul manifestat (Georgiana P., Florentina N.), inițiativa și inventivitate (Andreea G., Delia O., Damian A., Ionuț M., Bogdan R.), umor (Tudor L., Tibor Sz.). Aprecieri de moment, pentru că de fapt *cu toții* au dat dovada tuturor acestor atribute.

Cu alte cuvinte: o trupă de actori tineri, frumoși și inteligenți, cu farmec personal, bine pregătiți profesional și de o desăvârșită civilitate în comportament. Sunt calități pe care le-au arătat și în pregătirea și performarea unor spectacole de anvergură, precum *Hamlet*, *Trei surori*, *Amor venețian* (Commedia Dell'arte) și *West Side Story*, în care au susținut roluri, au dansat și cântat (pe negativ simfonic) ca niște veritabili profesioniști ai teatrului modern. Admirabile au fost și cele două *one man show*-uri, pe care le-am văzut, pregătite și performate de Andreea Gavrilu, respectiv Delia Oancea – sub îndrumarea actorului Ionuț Caras, asistent universitar (fost student al aceluiași maestru M. Bács).

În ceea ce mă privește, experiența parcursă mă face să cred, în continuare, în eficiența acestui mod de educație muzicală pentru actori (chiar și pentru unii deja bine pregătiți profesional și talentați, precum clasa despre care am relatat), modalitate auxiliară de dezvoltare și stimulare a virtuților necesare profesiei de actor.

După cum, energia acumulată prin controlul reflexelor musculare și autostăpânire și apoi degajarea acestei energii în performarea propriu-zisă, funcționează vizibil (așa cum au mărturisit și studenții) cu efect terapeutic antistres, util mai ales în perioadele de examene și pregătire a acestora. Din păcate, dotarea facultății cu recuzita muzicală necesară este nulă (din motive funcționărești, cu argumente de tipul „nu suntem conservator de muzică“), iar prezența celorlalte cadre didactice ale facultății la cele două „lecții deschise“ (una în toamnă, cealaltă în studiul „Euphorion“ al TNC) a fost și ea – cu foarte puține excepții – nulă. Pentru cei absenți această activitate fiind, probabil, doar un „moff“ al profesorului. Au compensat-o ovațiile colegilor de la celelalte clase, satisfacția lucrului bine făcut și încrederea neștirbită a studenților în Maestrul lor, Miklos Bács.

Le rămân îndatorat pentru bucuria pe care mi-a oferit-o colaborarea cu ei. Le doresc „baptă“ multă la examene și un viitor strălucit, cu urarea de a rămâne, după absolvire, o *singură trupă* de sine stătătoare, pentru ca harul lor și buna lor pregătire profesională să nu se risipească în cele patru vânturi, după interesele egoiste sau de moment ale directorilor de teatru și ale regizorilor care, cu siguranță, îi vor „vâna“.

¹ În ordine cronologică: 1) „Voi che'ntrate“ (tobe și cor), 2) „Georgiana“ (tobe și percuții mici), 3) „Tata-titi-toto“ (voci), 4) „Box“ (tobe), 5) Scenă bucolică, 6) „Toconecele“ (& toaca, voci și tobe), 7) „Motanul pe acoperiș“ (tobe și flexaton), 8) „Sirene“ (cor), 9) „Florile dalbe“ (tobe, voci și dans), 10) „Leu și june“ (voci și dans), 11) „Canon I“ (tobe), „Linu-i lin“ (voci și tobe), 12) „Canon II“, „Hapango“ (tobe), 13) „Segnorita și spiritele“ sau „După 18 ani...“ (tobe și voci), 14) „Numai Luna și o stea...“ (cor și tobe), 15) „Just Bob“ (tobe și voci).